

بررسی وضعیت شرکت های کشتیرانی ایران در زمینه آشنایی با اسناد تجاری مورد نیاز حمل و نقل

فرناز فرهادیان^۱، حسین قربانیان^۲

hz.port87@yahoo.com

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی دامغان

۲- استادیار حقوق تجارت بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی دامغان

چکیده

این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سؤال می باشد که شرکت های حمل و نقل بین المللی کشتیرانی کشورمان در زمینه اسناد تجاری مورد نیاز حمل و نقل چه میزان آشنایی دارند؟. با توجه به این سوال، تحقیق حاضر دارای ماهیت کاربردی و از لحاظ روش، در زمره تحقیقات توصیفی-پیمایشی است. پس از مطالعه ادبیات و پیشینه تحقیق، پرسشنامه‌ای از ۳ سؤال عمومی و ۱۰ سؤال تخصصی جهت پاسخگویی به سؤال و فرضیه تحقیق تشکیل شده است. روایی محتوایی پرسشنامه توسط ۷ نفر از کارشناسان فروش و اسنادی شرکت های کشتیرانی و پایایی پرسشنامه توسط آزمون کرونباخ (۰/۸۴) مورد تایید قرار گرفت. در این تحقیق از نظرات ۱۰۰ نفر از کارشناسان فروش و اسنادی شرکت های کشتیرانی در قالب پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون کولموگوروف-اسمیرینوف مشخص شد که داده ها پارامتریک هستند و از بین آزمون های پارامتریک، آزمون T تک نمونه ای جهت تجزیه و تحلیل سوالات پرسشنامه بکار گرفته شد. یافته های این تحقیق نشان می دهد که این شرکت ها با ۶ سند از ۱۰ سند تجاری مورد نیاز آشنایی دارند. برای آشنایی کامل با اسناد برگزینی کارگاه های آموزشی برای افراد مرتبط با اسناد پیشنهاد می شود.

واژگان کلیدی: شرکت های کشتیرانی، اسناد تجاری، حمل و نقل

تاریخ دریافت مقاله : ۹۷/۰۲/۱۷

تاریخ پذیرش مقاله : ۹۷/۰۸/۰۵

۱- مقدمه

اسناد تجاری کالاهای خطرناک و غیر خطرناک از تمامی جوانب مخصوصاً از بعد آشنایی کارشناسان فروش و اسنادی شرکت‌های حمل و نقل با آنان بررسی می‌شود. هدف اصلی این تحقیق، شناسایی و توضیح اسناد تجاری مورد نیاز برای حمل و نقل کالاهای خطرناک و غیر خطرناک است. همچنین آشنا سازی و افزایش اطلاعات تجار و بازرگانان با اسناد تجاری کالاهای خطرناک و غیر خطرناک در حمل و نقل و نقد و بررسی در اسناد تجاری کالاهای خطرناک و غیر خطرناک در حمل و نقل و ارائه پیشنهاداتی برای ارائه راهکارهایی در مورد ارتقاء سطح قوانین از اهداف فرعی این تحقیق می‌باشند.

۱-۱ انواع روش‌های حمل و نقلی

معمول‌ترین شیوه‌های حمل و نقل بار عبارتند از حمل و نقل دریایی، حمل و نقل زمینی شامل جاده‌ای، راه‌آهن و خطوط لوله و حمل و نقل هوایی و یک شیوه ترکیبی یا چندوجهی که حداقل با دو یا بیش از دو شیوه فوق و تحت شرایط خاص دیگر امروزه خیلی عمومیت دارد. بنا به شرایط اقتصادی و وجود ظرفیت‌های عملیاتی، امکان حمل و نقل کالاهای مختلف به روش آبی (استفاده از کشتی و دوبه)، روش جاده‌ای (استفاده از کامیون‌ها)، روش حمل و نقل ریلی (استفاده از قطار)، روش هوایی (استفاده از هواپیما) و روش لوله‌ای (حمل مایع یا فله جامد به صورت روان) وجود دارد. هر یک از این روش‌ها دارای ویژگی‌های منحصر به فردی هستند که آن‌ها را در فرایند حمل از دیگر روش‌ها ممتاز می‌سازد. عملی‌ترین راه حمل کالا، به کارگیری روش‌های مختلف حمل و نقل در فرایند جابجایی کالا در تجارت درون سرزمینی یا بین‌المللی است [۴].

۱-۲ شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی کالا و وظایف

آنان

حمل و نقل بین‌المللی کالا عبارت است از جابجایی و حمل کالا از نقطه‌ای در داخل یک کشور به نقطه‌ای در داخل کشور دیگر با رعایت قوانین و مقررات حاکم بر آن. شرکت حمل و نقل بین‌المللی عبارت است از یک شخصیت حقوقی که به منظور تصدی عملیات حمل و

سالانه چند صد میلیارد دلار کالا در جهان مبادله می‌شود تا نیازمندی‌های گوناگون ساکنان نقاط مختلف جهان تامین شود. رشد چشمگیر حجم مبادلات تجاری در قرن اخیر، هر چند متأثر از افزایش مازاد تولید در برخی کشورها و نیز گسترش فعالیت‌های بازاریابی بین‌المللی است، امادر عین حال نمی‌توان سهم عمده سیستم حمل و نقل جهان را در زمینه‌سازی برای افزایش حجم مبادلات تجاری نادیده گرفت. این در حالی است که در حمل و نقل بین‌المللی قوانین مشترکی وجود دارد که کشورها در بعضی از موارد بصورت عام و در بعضی موارد بصورت خاص می‌بایست آن را رعایت نمایند که بالغ بر ۶۰ کنوانسیون موافقتنامه و پروتکل می‌باشد [۱]. در قلمرو حقوق تجارت، اسناد تجاری متعددی بین تجار رد و بدل می‌گردد. از آن‌جا که تعریف و تعیین مصادیق اسناد تجاری در قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ که عمدتاً از قانون تجارت ۱۸۰۷ فرانسه الهام گرفته است، مشخص نشده است، بعضی از استادان حقوق تجارت در جهت پر کردن این خلا قانونی، از اسناد تجاری عام و خاص سخن گفته و بیان داشته‌اند اسناد تجاری دارای مفهوم دوگانه‌ای است؛ به معنی اعم کلمه اسنادی است که در امر تجارت بین بازرگانان و غیر بازرگانان به کار رفته و هر یک بنا به شکل و وضع خود آثار و خصوصیتی را با توجه به مقررات قانونی ارایه می‌دهند؛ اسکناس، سهام شرکت‌ها، اوراق قرضه، انواع بارنامه‌ها، ضمانت‌نامه‌های بانکی، قبوض انبار و غیره، اسناد تجاری تلقی می‌شوند و به معنی اخص به اسنادی گفته می‌شود که قابل نقل و انتقال بوده و متضمن پرداخت مبلغ معینی وجه نقد به رؤیت یا به سررسید کوتاه مدت است که به جای پول وسیله پرداخت قرار گرفته و از امتیازات ویژه قانونی تبعیت می‌کند [۲].

اسناد تجاری در معنای عام خود، علاوه بر اسناد تجاری در معنای خاص، شامل کلیه اسنادی نیز می‌شوند که در مراودات بازرگانی داخلی و بین‌المللی مهمترین نقش را ایفاء می‌کنند. این اسناد شامل برات، سفته، چک، قبض انبار عمومی، سند در وجه حامل، اوراق سهام، اوراق قرضه، بارنامه، اسناد صادره از طرف سازمان فیاتا یا فورواردها (عاملان حمل و نقل) و اسناد اعتباری و غیره هستند [۳]. در این تحقیق سعی شده است تا حد امکان

نیز باید ضمیمه اسناد و توسط ارسال کننده تهیه شود [۷].

کلیه افراد مسئول بسته‌بندی و بارگیری کالاهای خطرناک در واحدهای حمل و نقل باید اسناد امضا شده‌ای مبنی بر این که کالاهای مورد نظر با رعایت قوانین و مفاد مربوطه بسته‌بندی و بارگیری شده است، داشته باشند. در صورتی که وجود دلایل موجه مبنی بر این که بسته‌بندی و بارگیری کالاهای خطرناک در واحدهای بارگیری براساس قوانین و مقررات مربوطه صورت نگرفته است، در صورت عدم ارائه مدارک و اسناد مذکور، تخلیه و بارگیری کالای مذکور ممنوع است. کلیه کشتی‌هایی که کالاهای خطرناک حمل می‌کنند باید فهرستی از کالاهای خطرناک خود را بر اساس کد کالای خطرناک داشته باشند. همچنین محل کالای خطرناک نیز باید در لیست مذکور قید شده باشد، می‌توان بجای این فهرست از یک نقشه بارچینی که در آن کلاس هر یک از کالاهای خطرناک و محل نگهداری آن‌ها در کشتی ذکر شده است، استفاده نمود. یک کپی از اسناد مذکور باید قبل از ترک بندر به شخص یا مقام تعیین شده از طرف مسئولین بندر ارائه گردد [۸].

۱-۳-۱- وظایف شرکت‌های کشتیرانی درباره کالاهای خطرناک

کلیه مدارک مربوط به کالاهای خطرناک از قبیل اعلامیه کالا، نقشه بارچینی و نگهداری کالای خطرناک و غیره باید حداقل ۲۴ ساعت قبل از رسیدن کشتی به لنگرگاه به اداره ذی‌ربط بندر تحویل داده شود. اداره کنترل و بازرسی بندر موظف است اطلاعات مربوط به وجود یا عدم وجود کالاهای خطرناک و سایر اطلاعات لازم و نیز مشخصات کشتی‌ها به هنگام ورود به لنگرگاه و یا پس از لنگراندازی را دریافت نماید، فرمانده کشتی موظف به همکاری در خصوص ارائه این اطلاعات می‌باشد. کلیه شرکت‌های کشتیرانی موظفند فهرست اظهارنامه وجود کالاهای خطرناک را که براساس مقررات کنوانسیون‌های فال، مارپول و سولاس تنظیم گردیده جهت کلیه شناورهای حامل کالاهای خطرناک تکمیل و قبل از ورود کشتی به اسکله، تحویل اداره مربوطه دهند. بدیهی است مسئولیت‌های قانونی ناشی از عدم تحویل به‌موقع فهرست

نقل بین‌المللی کالا شامل فعالیت‌های فورواردری، کربری و یا توأمآ تشکیل خواهد شد [۵].

فعالیت فورواردری عبارتست از عمل هماهنگی و ترتیب حمل کالا به یکی از شیوه‌های مختلف زمینی، هوایی، دریایی و یا ترکیبی از آن‌ها و همچنین انجام خدمات مربوط و قبول مسئولیت به موجب بارنامه صادره و قراردادهای منعقد. فعالیت کربری نیز عبارت است از تصدی بلافصل جابجایی کالا از کشوری به کشور دیگر به یکی از شیوه‌های حمل و طبق قرارداد حمل [۵].

وظایف شرکت‌های حمل و نقل عبارتند از انعقاد قرارداد حمل و صدور راهنما، تهیه اسناد و مدارک برای امکان سفر از قبیل کارنه تیر، کارنه دوپاساژ، ویزا، بیمه‌نامه، گواهی قبول و...، تودیع ضمانت‌های لازم به ارگان‌های ذی‌ربط جهت مدارک و اسناد ضروری، تامین کامیون مناسب برای حمل با توجه به مهلت مقرر در قرارداد، تحویل گرفتن کالا از فرستنده یا فورواردر و نظارت در بارگیری کامیون از نظر تطبیق مندرجات اسناد حمل با محموله، ارائه اسناد مربوط به مقامات گمرکات از مبدا تا مقصد راهنما و مراقبت در سالم نگهداشتن پلمپ‌های گمرکی، تحویل کالا به گیرنده در محل‌هایی که به وسیله مقامات گمرکی تعیین و اجازه داده می‌شود، رعایت مسیر مشخص شده و مدت زمان حمل کالای ترانزیتی که مقامات گمرکی تعیین می‌کنند، رعایت مسیر و مدت زمان حمل کالا بر طبق قرارداد حمل، تخلیه یا نظارت بر تخلیه و شمارش کالا و امضای اسناد کسر و اضافه و آسیب‌دیدگی، دقت در تحویل محموله به مقصد و اخذ گواهی‌های مربوطه [۶].

۱-۳-۲- اسناد حمل کالاهای خطرناک

در اسناد مربوط به کالاهای خطرناک بسته‌بندی شده علاوه بر نام تجاری کالا، باید شماره سازمان ملل و نام صحیح حمل و نقل دریایی کالا و توضیح کامل در ارتباط با کلاس ماده خطرناک ذکر شده باشد. گروه بسته بندی کالا به همراه کلاس کالای خطرناک، خطرات فرعی، تعداد بسته‌های کالای خطرناک، وزن کل بسته‌ها نیز باید به عنوان اطلاعات تکمیلی در اسناد حمل کالای خطرناک منظور شده باشد. گواهینامه یا هر نوع سند دیگری مبنی بر اینکه کالای حمل شده به طور صحیح بسته‌بندی، علامت‌گذاری و برچسب زده شده است

۴. بارنامه

سندی است که حمل کننده یا نماینده وی پس از وصول کالا صادر می‌نماید و حاکی از حمل کالای معینی از یک نقطه (مبدا حمل) به نقطه دیگر (مقصد حمل) با وسیله حمل مورد توافق (کشتی، قطار، کامیون، هواپیما و یا ترکیبی از آنها) در مقابل کرایه حمل معینی می‌باشد [۱۲].

۵. فاکتور حمل

سندی است که توسط شرکت حمل و نقل باید صادر گردد و میزان کرایه حمل، محل و نوع وسیله حمل در آن قید شود و توسط فروشنده طبق شرایط اعتبار جهت معامله اسناد به بانک معامله کننده ارائه می‌گردد. سند مذکور باید به تایید اتاق بازرگانی محل صدور برسد [۱۲].

۶. گواهی مبدا

سندی است که مبین نام کشور سازنده کالا است و این فرم توسط اتاق بازرگانی محل در کشور فروشنده تکمیل و گواهی می‌گردد [۱۲].

۷. گواهی بازرسی کالا

این گواهی توسط موسسات بازرسی بین‌المللی که مورد تایید بانک مرکزی می‌باشند، صادر می‌گردد. معمولاً این نوع گواهی برای تطابق کمیت، کیفیت و نوع بسته‌بندی کالای مورد نظر طبق موارد مندرج در پیش فاکتور، قرارداد، اعتبار اسنادی و یا نمونه کالا می‌باشد [۱۳].

۸. گواهی بهداشت

این نوع گواهی برای خرید مواد غذایی، دامی و ... می‌باشد که توسط خریدار درخواست و گواهی مربوطه توسط وزارت خانه‌های بهداشت، کشاورزی و یا دامپروری کشور فروشنده صادر و تایید می‌گردد [۱۳].

۹. گواهی تجزیه کالا

این گواهی مبین تجزیه مواد اولیه کالای مورد نظر می‌باشد که می‌بایست توسط یک آزمایشگاه مستقل و معتبر صادر و تایید گردد [۱۳].

۱۰. گواهی بازرسی کیفی/تطابق کالا

نظر به اینکه برخی کالاها باید طبق استانداردهای ملی و یا بین‌المللی تولید شوند و موسسه استاندارد مجوز ورود این نوع کالاها را که استاندارد نداشته باشند، نمی‌دهد؛ لذا زمان ثبت سفارش در وزارت بازرگانی ورود این نوع کالاها را مشروط به اخذ گواهی بازرسی کیفی کالا می‌نماید [۱۳].

مذکور بر عهده شرکت کشتیرانی مربوطه می‌باشد. ضروری است شرکت‌های کشتیرانی نسبت به گرفتن اسناد پشتیبان از فرم‌های مذکور به تعداد کافی اقدام لازم به عمل آورند. در کلیه اسناد و مدارک مربوط به کالاهای خطرناک، اعلامیه کالا و بارنامه باید اسم حمل و نقل دریایی، کلاس مربوط به آن و شرح کامل از خصوصیات کالا، روش‌های محافظت و نگهداری جهت پیشگیری از حریق، روش‌های اطفاء حریق و در صورت مضر بودن برای سلامتی افراد چگونگی و شرایط برخورد و مقابله با آن و سایر مسائل ایمنی و بهداشتی لازم درج شده و نباید فقط به اسم تجاری کالای اکتفا نمود [۹].

بررسی قوانین و مقررات گمرک جمهوری اسلامی ایران نشان داد که ۱۰ سند تجاری برای حمل و نقل کالاهای خطرناک و غیر خطرناک نیاز است که عبارتند از:

۱. پیش فاکتور

سندی است که فروشنندگان کالا پس از ارائه مظنه و نهایی شدن قیمت و سایر شرایط به درخواست خریدار جهت اخذ مجوزهای ورود برای افتتاح اعتبار اسنادی و یا پرداخت وجه صادر می‌نماید. مواردی که در پیش فاکتور درج می‌گردند، عبارتند از: شرایط معامله، قیمت کل، قیمت واحد، شرایط حمل، مشخصات خریدار و فروشنده، نحوه حمل، مبدا و مقصد حمل، زمان تحویل، شرایط پرداخت، نحوه بسته بندی، اعتبار پیش فاکتور و غیره [۱۰].

۲. سیاهه تجاری

یکی از اسناد مهم می‌باشد که فروشنده کالا، به نام خریدار و به همراه سایر اسناد طبق قرارداد برای خریدار ارسال می‌نماید. زمانی که فروشنده کالای مورد نظر را آماده حمل می‌نماید، قیمت و کلیه اطلاعات و مشخصات خریدار را روی سیاهه تجاری درج نموده تا طبق شرایط قرارداد بصورت مستقیم و یا از طریق بانک کارگزار خود ارسال نماید [۱۰].

۳. لیست بسته بندی

این سند نشان‌دهنده تعداد کالاهای موجود در هر کارتن، پالت و یا هر نوع بسته بندی مورد توافق خریدار و فروشنده می‌باشد. این نوع سند هنگام ترخیص کالا در گمرک فروشنده و خریدار بسیار اهمیت دارد [۱۱].

۲- پیشینه تحقیق

موسسه مطالعات آنلاین تجاری (۱۳۹۴) در پژوهش خود علل استفاده از اسناد تجاری در حمل و نقل را تحویل کالا در زمان و مکان مناسب، اطمینان از پرداخت درست، داشتن اطلاعات درباره کالای خریدی یا فروخته شده می‌باشد.

احمدی فر (۱۳۹۴) در تحقیق خود به بررسی اثر تضامنی اسناد تجاری پرداخت. براساس نتایج این تحقیق در صورتی که چند نفر سند تجاری را به هر عنوان امضاء نموده باشند، در مقابل دارنده مستقلاً مسئول پرداخت وجه آن سند می‌باشند. در ارتباط بین ضامنین نیز مسئولیت تقسیم می‌شود.

باقری و رنگرز باسلیقه (۱۳۹۴) به بررسی اسناد تجاری در حقوق تجارت پرداخت. در این مقاله به مفاهیم اسناد تجاری، مزایای اسناد تجاری، اوصاف اسناد، ظهنویسی، توثیق اسناد تجاری، ماهیت اسناد تجاری، برات، سفته، چک، اسناد در وجه حامل، اصل عدم قابلیت استناد به ایرادات در اسناد تجاری، ضمانت و انحلال اسناد تجاری پرداخته شده است.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۴) پیدایش اسناد تجاری الکترونیکی به تاریخ حقوق تجارت باز می‌گردد و در یک نگاه کلی حاصل نیازهای تجاری و بازرگانی است. در تحقیق خود با استفاده از روش کتابخانه‌ای و رویکرد توصیفی-تحلیلی به تبیین مفاهیم اسناد تجاری مزایای اسناد تجاری، اوصاف اسناد، ماهیت اسناد تجاری، ضمانت و انحلال تجاری پرداخته‌اند.

اسدزاده طالعی (۱۳۹۴) در قوانین ایران این کاربرد اسناد تجاری به دلایل ایرادات ماهیتی و عدم انطباق با قوانین موضوعه مورد قبول واقع نشده است. در تحقیق خود، در پی بررسی دلایل عدم مقبولیت و یا مقایسه ماهیت این نهاد با عقود موجود در قوانین داخلی نیست بلکه هدف بررسی تطبیقی ماهیت توثیق اسناد تجاری موارد استفاده ضرورت و تکالیف ایجاد آن در حقوق کشور انگلستان و کنوانسیون‌های ژنو و انسیترال می‌باشد تا بتوان با تبیین جایگاه این نهاد از طریق، شنایی با کنوانسیون‌های مذکور و مطابقت‌سازی با حقوق داخلی به رفع موانع موجود در جهت استفاده و قانون گذاری در زمینه توثیق این اسناد کمک نموده و گامی در مسیر رشد و تقویت قوانین داخلی همگام با مقررات بین‌المللی برداشته شود.

میرباقری رودباری (۱۳۹۴) در مقاله خود با استفاده از ادبیات توصیفی و انتقادی، جایگاه اسناد تجاری را در قانون تجارت ایران قبل از اصلاح و بعد از اصلاح مورد بررسی و تحلیل قرار داد. در پایان نیز، نگاهی گذرا به قانون تجارت فرانسه، که قانون تجارت ایران اقتباسی از آن بوده است و انگلیس می‌شود.

خط کشتیرانی مرسک (۲۰۱۳) یکی از اسناد مهم برای حمل و نقل کالای خطرناک، پر کردن اظهارنامه استاندارد کالای خطرناک (توسط کد بین المللی کالاهای خطرناک دریایی تنظیم شده است) توسط فرستنده کالا می‌باشد.

موسسه URA در سال ۲۰۱۲ به بررسی اسناد مورد نیاز در گمرکات ورودی هر کشور پرداخت. سیاهه تجاری، راهنما هوایی (چنانچه از حمل و نقل هوایی استفاده شود)، بارنامه (چنانچه از حمل و نقل دریایی استفاده شود)، اظهارنامه راه آهن (چنانچه از حمل و نقل ریلی استفاده شود)، پیش‌فاکتور، گواهی مبدا، بیمه‌نامه (چنانچه کالا بیمه شده باشد) و دیگر اسناد مرتبط با توجه به ماهیت کالا از مهمترین این اسناد می‌باشد.

برنامه توسعه سازمان ملل متحد (۲۰۱۲) در بخشی از گزارش خود به اسناد مورد نیاز در روش‌های حمل و نقلی پرداخت. طی این گزارش مهم‌ترین سند در حمل و نقل دریایی، بارنامه و برای سیستم حمل و نقل هوایی، راهنما هوایی و در سیستم حمل و نقل ریلی، اظهارنامه راه آهن می‌باشد.

موسسه بین‌المللی تجارت کولینز در سال ۲۰۰۳ دستورالعمل حمل و نقلی انتشار دادند. در این دستورالعمل پس از تعریف فرایندهای صادرات و واردات به معرفی اسناد تجاری پرداختند. مهم‌ترین این اسناد عبارتند از سیاهه تجاری، لیست بسته‌بندی، گواهی مبدا، اجازه‌نامه صادراتی و واردات و اسناد کنترل بار.

۳- روش تحقیق

تحقیق حاضر از حیث هدف، کاربردی و از نظر یافت، توصیفی-پیمایشی است. هدف تحقیقات کاربردی، توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. این تحقیق از روش کمی استفاده نموده است. از روش‌ها و آزمون‌های آماری مناسب برای تحلیل و بررسی و نتیجه‌گیری استفاده می‌شود. پس از مرور ادبیات و پیشینه، به بررسی

روایی لازم جهت سنجش موضوع را داراست. پس از تأیید روایی پرسشنامه، نیاز به تأیید پایایی تحقیق است تا اینکه مشخص شود همان فاکتورهای مورد نظر تحقیق سنجیده می‌شود. جهت انجام پایایی از ضریب آلفای کرونباخ انجام شده است. میزان آلفای کرونباخ، ۰/۸۴ بدست آمد که با توجه به اینکه میزان به دست آمده بیشتر از مقدار استاندارد (۰/۷) است، لذا پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است. از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده شد که آمار توصیفی پاسخ‌ها در بخش تجزیه و اطلاعات تحقیق بیان شده است. در این تحقیق از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ آن برای تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها استفاده شده است.

۴- تجزیه و تحلیل اطلاعات

پرسشنامه‌ها بین افراد نمونه پخش گردید که ۱۰۰ پرسشنامه به محقق بازگردانیده شد. تجزیه و تحلیل‌های انجام شده این فصل بر اساس این تعداد پرسشنامه‌ها می‌باشد.

• آمار توصیفی

در این تحقیق سه جنبه میزان تحصیلات، سمت سازمانی و سابقه کاری پاسخ دهندگان مورد توجه قرار گرفت.

جدول (۱) شغل پاسخ دهندگان

کارشناس اسناد	کارشناس فروش
۴۱	۵۹

جدول (۲) سابقه کاری پاسخ دهندگان

زیر ۵ سال	بیشتر از ۵ سال
۲۹	۷۱

جدول (۳) تحصیلات پاسخ دهندگان

لیسانس و زیر لیسانس	کارشناسی ارشد
۷۰	۳۰

با توجه به جداول ۱، ۲ و ۳ مشاهده می‌شود که پرسشنامه‌ها توسط افراد مرتبط با موضوع تحقیق که دارای تجربه و دانش بوده‌اند پاسخ داده شده‌اند که بنابراین می‌توان بر نتایج تجزیه و تحلیل این پرسشنامه‌ها اعتماد و اتکا کرد.

• آمار توصیفی سوالات پرسشنامه

وضعیت فعلی اسناد تجاری مورد استفاده حمل کالاهای خطرناک و غیرخطرناک در ایران پرداخته می‌شود. داده‌های لازم در رابطه با آنها از تحقیق میدانی و منابع کتابخانه‌ای و اینترنت بدست می‌آیند و بدین منظور پرسشنامه اولیه تدوین گشته و پس از تأیید پایایی و روایی آن، پرسشنامه نهایی با استفاده از نظرات اساتید و خبرگان طراحی می‌شود و در نهایت داده‌های حاصل، با استفاده از تکنیک‌های آماری مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و نتایج و راهکارهای پیشنهادی ارائه می‌گردند.

متغیرهای تحقیق شامل متغیرهای وابسته و مستقل می‌باشد. متغیر وابسته این تحقیق شرکت‌های کشتیرانی می‌باشد. متغیر مستقل این تحقیق اسناد تجاری کالاهای خطرناک و غیرخطرناک می‌باشد.

جامعه آماری این تحقیق شامل کارشناسان واحد فروش و اسناد شرکت‌های کشتیرانی می‌باشد. حجم این گروه ۱۵۰ نفر برآورد شده است. در این تحقیق از فرمول کوکران در سطح خطای ۵ درصد برای نمونه‌گیری استفاده شده است. با توجه به جایگذاری مقادیر در این فرمول، ۱۰۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. همچنین، نمونه‌گیری به صورت نمونه‌های تصادفی ساده انجام می‌شود. در این تحقیق از ابزار زیر جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است:

• منابع کتابخانه‌ای

در این تحقیق از اسناد سازمان بنادر و دریانوردی و مقالات معتبر داخلی و خارجی همچون برنامه توسعه سازمان ملل متحد (۲۰۱۴) گزارش خط کشتیرانی مرسک (۲۰۱۳)، موسسه URA (۲۰۱۲) استفاده شده است.

• منابع غیرکتابخانه‌ای

پس از شناسایی اسناد تجاری مورد نیاز با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، پرسشنامه تحقیق تهیه شد. پرسشنامه از دو بخش تشکیل شده است. بخش اول به بررسی ویژگی‌های دموگرافیک پاسخ دهندگان از سه منظر سمت سازمانی، سابقه کار و میزان تحصیلات بوده است. بخش دوم از ۱۰ سند تجاری شناسایی شده، تشکیل شده است. در این تحقیق پس از اینکه پرسشنامه نهایی تهیه و آماده شد، جهت تعیین میزان روایی محتوایی آن، از نظرات کارشناسان فروش و اسنادی شرکت‌های کشتیرانی استفاده شد که مشخص گردید که این پرسشنامه دقت و

فرضیه H_0 : کارشناسان اسنادی و فروش شرکت‌های کشتیرانی با اسناد تجاری مورد نیاز حمل و نقل آشنا نیستند.

فرضیه H_1 : کارشناسان اسنادی و فروش شرکت‌های کشتیرانی با اسناد تجاری مورد نیاز حمل و نقل آشنا هستند.

جدول (۶) نتیجه آزمون T سوالات پرسشنامه

تایید فرضیه	میانگین	سطح معنی داری	T	عامل
H_1	۱/۸	۰/۰۰	۴۴/۷۴۴	پیش فاکتور
H_1	۱/۸۳	۰/۰۰	۴۸/۴۷۴	سیاهه تجاری
H_1	۱/۷۵	۰/۰۰	۴۰/۲۱۲	لیست بسته بندی
H_1	۱/۰۴	۰/۰۰	۱۵/۹۹۸	بارنامه کالای غیرخطرناک
H_1	۱/۸۶	۰/۰۰	۵۳/۳۹۶	گواهی مبدا
H_0	-۱/۱	۰/۰۵۱	-۱۵/۶۹۶	گواهی بازرسی کالا
H_1	۱/۴۵	۰/۰۰	۲۱/۵۶۷	گواهی بهداشت
H_0	-۱/۵۲	۰/۰۵۱	-۲۴/۲۳۰	گواهی تجزیه کالا
H_0	-۱/۵۶	۰/۰۵۱	-۲۴/۹۷	گواهی بازرسی کیفی / تطابق کالا
H_0	-۱/۸۸	۰/۰۶۱	-۵۲/۷۸۱	بارنامه کالای خطرناک

با توجه به نتیجه جدول ۶ مشاهده می‌شود که این کارشناسان با ۶ سند آشنا بوده و با ۴ سند آشنایی ندارند.

۵- نتیجه گیری

بیش از ۹۰ درصد تجارت جهانی از طریق حمل و نقل دریایی و خطوط کشتیرانی انجام می‌شود. با توجه به حجم عظیمی از جابجایی کالاها در تجارت بین‌الملل، برای قانونمند کردن این جابجایی‌ها اسناد تجاری وضع شدند که هر کدام در بخشی از فرایند صادرات و واردات بکار می‌روند. با توجه به پیشینه‌های اشاره شده در این تحقیق و مراجعه به کتابچه گمرکی کشور، ۱۰ سند در بازرگانی بین‌الملل مورد نیاز است که در تحقیق به آن‌ها اشاره شده است و توضیح داده شده‌اند.

در این پژوهش محققین به دنبال آن بودند که مشخص شود چه میزان کارشناسان فروش و اسنادی با اسناد

در جدول ۴ نحوه پاسخگویی به سوالات پرسشنامه بیان شده است.

جدول (۴) نحوه پاسخگویی به سوالات تحقیق

سوال	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	ضعیف	خیلی ضعیف
۱	۸۰	۲۰	۰	۰	۰
۲	۸۳	۱۷	۰	۰	۰
۳	۷۵	۲۵	۰	۰	۰
۴	۲۳	۵۸	۱۹	۰	۰
۵	۸۶	۱۴	۰	۰	۰
۶	۰	۰	۲۰	۵۰	۳۰
۷	۵۵	۳۵	۱۰	۰	۰
۸	۰	۰	۸	۳۳	۵۹
۹	۰	۰	۸	۲۹	۶۳
۱۰	۰	۰	۱	۱۰	۸۹

• آمار استنباطی

برای تعیین آزمون آماری ابتدا نرمال بودن داده‌ها باید بررسی شوند. در این تحقیق از آزمون کولموگروف-اسمیرینوف استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است:

جدول (۵) نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرینوف

سوال	مقدار	سطح معنی داری	میانگین
سوال ۱	۱/۰۴۸	۰/۲۲۲	۴/۸
سوال ۲	۱/۱۳۹	۰/۱۴۹	۴/۸۳
سوال ۳	۱/۱۶۴	۰/۱۳۳	۴/۷۵
سوال ۴	۱/۰۵۰	۰/۲۲	۴/۰۴
سوال ۵	۱/۳۴۲	۰/۰۵۵	۴/۸۶
سوال ۶	۱/۳۴۲	۰/۰۵۵	۱/۹
سوال ۷	۰/۸۴۲	۰/۴۷۷	۴/۴۵
سوال ۸	۰/۹۰۶	۰/۳۸۵	۱/۴۸
سوال ۹	۱/۱۵۷	۰/۱۳۷	۱/۴۴
سوال ۱۰	۰/۸۷۱	۰/۴۳۵	۱/۱۲

با توجه به نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرینوف، مشخص می‌شود که داده‌ها نرمال هستند و باید از آزمون‌های پارامتریکی استفاده شود. از آزمون T جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد.

۱۰ سوال پرسشنامه توسط آزمون T مورد سنجش قرار گرفت که نتیجه آن در جدول ۶ بیان شده است:

- [۱] اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت (برات، سفته، قبض انبار، اسناد در وجه حامل و چک). ۱۳۹۰، انتشارات سمت، تهران.
- [۲] جلیلی‌خامنه، یاسمین، متین، مهرباب، بابایی، امیرحسین، میرکمال، زهره، حمل و نقل کالاهای خطرناک. ۱۳۸۴، انتشارات راه آهن جمهوری اسلامی ایران، تهران.
- [۳] حسن زاده، م. حمدعلی، حمل و نقل چندوجهی، ابزار توسعه پایدار تجارت. نخستین همایش حمل و نقل چندوجهی، تهران، صص ۱-۱۲، ۱۳۹۱.
- [۴] حسینی، حسین، نظام حقوقی بارنامه های دریایی در حقوق ایران. ۱۳۹۲، انتشارات زبانکده پردیس، تهران.
- [۵] خان احمدی، مهدی، صالحی، سارا، رضائی، نیره، نقش ریسک در اعتبارات اسنادی براساس اینکوترمز ۲۰۱۰. همایش ملی ایده‌های نو در حسابداری و حسابرسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، ۱۳۹۰.
- [۶] شریفی، نعیم، جایگاه حمل و نقل و تاثیر آن بر دیگر بخش‌های اقتصاد کشور: یک تحلیل داده-ستانده. فصلنامه پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۲ (۵)، صص ۲۰۷-۲۳۷، ۱۳۹۱.
- [۷] شورای عالی هماهنگی ترابری کشور، آیین‌نامه تاسیس و فعالیت شرکت های حمل و نقل بین المللی کالا. ۱۳۸۰.
- [۸] شیرازی، فرید، پژوهش های موردی در روش‌های پرداخت بین‌المللی. ۱۳۹۰، انتشارات کمیسیون بانکی کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی، تهران.
- [۹] عباسی، علی‌اصغر، مدیریت خرید و سفارشات خارجی و مذاکرات بازرگانی. انتشارات ترمه، فصل چهارم.
- [۱۰] مافی، هدیه، محسن‌زاده، ایمان، مقایسه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی در حقوق تجارت بین‌الملل. فصلنامه مجله حقوقی، دوره ۶، شماره ۱، صص ۳۰۱-۳۲۳، ۱۳۹۴.
- [۱۱] محمدی، ناصر، قانون امور گمرکی و آیین نامه اجرایی آن. ۱۳۹۴، انتشارات نشر وکیل، تهران.
- [12] Jones, R. Kinsler, J. & Moens, G. International Trade and Business Law Annual, Australian Institute of Foreign, Comparative Law, Routledge-Cavendish, 2000.
- [13] MAERSK Line, Dangerous goods transport documentation requirements, 2012.
- [14] Uganda Revenue Authority, Required Documents at The Point Of Entry. P 2, 2012.
- [15] UNCTAD, Review of Maritime Transport 2015. United Nations Publication, 2015.
- [16] UNDP, Shipping and Incoterms. United Nations Publication. P 19, 2012.
- [17] United Nations, Recommendations of transport of Dangerous Goods, Vol 1, pp 19-21, 2009.

تجاری بازرگانی بین‌الملل آشنا هستند. برای دستیابی به این هدف، از نظرات ۱۰۰ نفر از کارشناسان فروش و اسنادی شرکت های کشتیرانی تهران استفاده شد. یافته‌ها و نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که کارشناسان اسنادی و فروش شرکت‌های کشتیرانی با ۶ سند تجاری مورد نیاز حمل و نقل آشنا هستند که این اسناد عبارتند از:

پیش فاکتور

سیاهه تجاری

لیست بسته بندی

بارنامه کالای غیرخطرناک

گواهی مبدا

گواهی بهداشت

و این کارشناسان با ۴ سند گواهی بازرسی کالا، تجزیه کالا، بازرسی کیفی/ تطابق کالا و بارنامه کالای خطرناک آشنایی ندارند.

بررسی‌های میدانی نشان داد که این اسناد ابتدا توسط موسسات و دولت صادر می‌شوند و دارای مهر رسمی می‌باشند و به همین علت این کارشناسان زیاد به آن‌ها دقت نمی‌کنند و با مشخصات آن‌ها آشنایی ندارند. در ارتباط با بارنامه کالای خطرناک مشاهده شد که خط کشتیرانی این بارنامه را به بندر محل تخلیه تحویل می‌دهد و در اغلب موارد نمونه‌ای از آن را برای شرکت‌های کشتیرانی نمی‌فرستند.

برای افزایش آگاهی کارشناسان اسنادی و فروش شرکت‌های کشتیرانی با اسناد تجاری مورد نیاز حمل و نقل راهکارهای زیر توصیه می‌گردد:

- برای آشنایی کارشناسان فروش و اسنادی برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی و گذراندن دوره‌های لجستیک بندری توصیه می‌شود.
- مشکلی که کارکنان قسمت اسنادی با آن مواجه هستند نبود کتابچه گمرکی به روز در شرکت‌ها می‌باشد. اهمیت این موضوع از آن جهت است که اتاق بازرگانی بین‌المللی گاهی اوقات برخی تغییرات در اسناد و قوانین اعمال می‌کنند و گمرک این تغییرات را در کتابچه خود وارد می‌کنند. بنابراین توصیه می‌شود شرکت‌های حمل و نقلی کتابچه گمرکی به روز را تهیه نمایند.

[18] University of Helsinki, Shipping and Export Documents. Published by Department of Forest Economy, pp 1- 12, 2002.

[۱۹] میرباقری رودباری، آرین، وضعیت اسناد تجاری در ایران و بررسی تطبیقی آن با سایر کشورها. همایش ملی نقد و بررسی لایحه جدید قانون تجارت، مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه، ۱۳۹۱.

[۲۰] باقری، معتمد، رنگرز باسلیقه، فرهاد، اسناد تجاری در حقوق تجارت. اولین کنفرانس بین المللی حقوق و توسعه پایدار جامعه مدنی، شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات فارس، ۱۳۹۴.

[۲۱] اسدزاده طالعی، سیدحسن، بررسی تطبیقی توثیق اسناد تجاری در حقوق انگلستان و کنوانسیون های ژنو و آنسیترا. کنفرانس سالانه رویکردهای نوین پژوهشی در علوم انسانی، تهران، موسسه ایده پرداز پایتخت ویرا، ۱۳۹۴.

[۲۲] هاشمی، مهدی، عاشوری، اسد، ابراهیمی، بهنام، بررسی تبیینی اسناد تجاری الکترونیکی. اولین همایش ملی پژوهش های کاربردی حسابداری، مدیریت اقتصاد، دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان، باشگاه پژوهشگران و نخبگان واحد دامغان، ۱۳۹۴.

[۲۳] احمدی فر، ریحانه، اثر مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری. همایش ملی مدیریت و آموزش، ملایر، دانشگاه ملایر، ۱۳۹۴.